

Praca grupowa- rzeczywistość czy założenie...

Od pewnego czasu moim zainteresowaniem stała się praca grupowa jako jedna z możliwych form pracy klasy. Właściwie dlaczego? Po jednym z wykładów i odbyciu praktyk potwierdzających teorię żartobliwie mówiącą- włączaną nam do głów, dotarło do mnie, że tak naprawdę rzadko udawało mi się wypełnić wszelkie założenia, które niesie ten typ pracy z uczniem... niestety... choć starałam się, aby forma ta była pomocna dziecku i jak najpełniej realizowała zasadę, którą staram się stosować podczas przygotowań do lekcji z uczniami. Brzmi ona następująco:

*„Powiedz mi, a zapomnę,
pokaż mi, a zapamiętam,
pozwól mi zrobić, a zrozumieć.”*

Jak nauczyciele podchodzą do tej formy? Z mojego skromnego doświadczenia wnioskuję, że z jednej strony jak do zła koniecznego, a z drugiej jak do formy efektownego, ale niestety nie efektywnego pokazania swej osoby najczęściej gościom uczestniczącym w lekcji. Bo najczęściej niestety ładnie wszystko wygląda, ale skutki mierne... Nauczycielom wydaje się bowiem, że jak podzielią klasę na kilka grup, a każda z nich otrzyma kartę pracy, bądź zadanie do wykonania, to już mają pracę grupową. Nic, okazuje się, bardziej mylnego.

Należy trzymać się kilku żelaznych zasad, aby praca w grupach przyniosła oczekiwane efekty. Oto kilka moich spostrzeżeń z własnego doświadczenia:

1. Praca w grupach wymaga cierpliwego do niej przygotowywania i jasnych zasad pracy.

Wiadomo, że dzieci posadzone w grupach przy najczęściej połączonych ławkach, szczególnie po raz pierwszy, rozpoczną przyjemną pogawędkę, rozbijając zaplanowany przez nauczyciela harmonogram zajęć. Stąd też nauczyciel świadomy, nie powinien organizować pracy grupowej zwłaszcza jeżeli ma być to lekcja „pokazowa”, a do tej pory klasa nie miała do czynienia z tą formą pracy. Lekcja może wtedy okazać się totalnym niewypałem. Pracy grupowej należy się NAUCZYĆ! Stąd też uważam, że dobrym pomysłem jest spisanie ogólnoklasowego KODEKSU PRACY W GRUPIE mówiącego dokładnie o zasadach panujących w klasie podczas tego typu pracy. Należałoby uwzględnić następujące zasady, które mogą brzmieć następująco:

- Jestem cicho na lekcji.
- Słucham swojej Pani i innych dzieci.
- Pomagam koleżankom i kolegom podczas wykonywania zadań.
- Proszę o pomoc, kiedy jej potrzebuję.
- Chętnie uczestniczę w zadaniu grupy.
- Pozwalam każdemu dziecku podać swój pomysł rozwiązania zadania.
- Nie krzyczę!
- Nie kłóczę się!
- „Po koleżeńsku” rozmawiam tylko na przerwie.

To tylko kilka pomysłów zasad, które mogą znaleźć się w owym kodeksie. Najkorzystniej byłoby gdyby to uczniowie stworzyli taki dokument, przy pomocy i kontroli nauczyciela. Kodeks stworzony zgodnie z metodą aktywizującą „Burza mózgów” umożliwiłaby podanie zasad przez samych uczniów- jako ich własne pomysły. Zapis mógłby wtedy być dostosowany do ich zasobu leksykalnego, do poziomu rozwoju intelektualnego a pomysł ogólnie uznany za „swój” przez co łatwiej byłoby konsekwentnie go przestrzegać. Nauka zasad pracy w grupie, to proces wymagający wielu ćwiczeń i wiele

cierpliwości, ale opanowanie ich wspomagane kodeksem zatwierdzonym podpisami, zawieszonym w widocznym miejscu w klasie z pewnością ułatwiłoby dzieciom i nauczycielowi pracę w grupach.

2. Konsekwencja w działaniu, konsekwencja w ocenianiu.

Stworzenie Kodeksu pracy w grupie wiąże się z koniecznością wypełnienia jego założeń. Nie ma nic mniej wychowawczego niż obustronne nieprzestrzeganie ustalonych zasad i reguł postępowania. W przypadku, gdy na lekcji grupy zaczynają pracować inaczej niż nauczyciel założył, pracę należałoby na jakiś czas przerwać oraz omówić zachowanie grup a także przypomnieć zasady umieszczone w kodeksie. Podobnie jest w przypadku oceniania prac uczniów. Przed rozpoczęciem wykonywania zadań, należy przedstawić jasne i konkretnie sprecyzowane wymagania, sposób oceny, formę prezentacji, czas pracy, co pozwala dziecku mieć poczucie bezpieczeństwa. Uczeń wie co należy zrobić, jak i w jakim czasie wykonać, co zostanie wzięte pod uwagę przy ocenie i jak będzie mógł pochwalić się pracą grupy. Harmonogram pracy jest bowiem bardzo istotnym elementem życia od najmłodszego człowieka, po tego najstarszego. Daje poczucie całości, sensu, pewnej ciągłości i bezpieczeństwa.

3. Praca w grupach wymaga miłej, przyjaznej atmosfery, sprzyjającej działaniu uczniów.

Jest to również bardzo istotne założenie. Praca przebiegająca w atmosferze pośpiechu i chorobliwej konkurencji z pewnością nie wspomogę pracy dzieci, a wywoła lęk, że mogą nie zdążyć zakończyć swojego zadania, a w konsekwencji może to przynieść liczne błędy popełniane przez dzieci. Wprowadzając pracę grupową na lekcji należy liczyć się z faktem, że dzieci potrzebują odpowiedniej ilości czasu na wykonanie powierzonego im zadania. Jasne zasady pracy, konkurencji i określony dokładnie czas umożliwi osiągnięcie

zamierzonych przez nauczyciela efektów pracy w grupie. Pozytywna, bezpieczna atmosfera redukuje stresy nauczyciela i uczniów.

4. Sukces grupy, to sukces każdego jej uczestnika.

Uczestnicy grup powinni mieć przydzielone indywidualne role, które w konsekwencji składają się na realizację powierzonego grupie zadania. Okazuje się, że całość, to więcej niż suma części- odpowiedzialność za efekt końcowy spoczywa więc na każdym uczniu. Wszyscy mają swój mały cząstkowy udział w zadaniu, bo **KAŻDY UCZEŃ MA SWOJĄ ROLĘ W GRUPIE!** Bardzo istotne jest dokładne omówienie na czym polega i jak bardzo istotna jest każda z ról istniejących w grupie. Uczniowie powinni mieć świadomość, że wszyscy są bardzo ważni. Nauczyciel świadomy powinien również wziąć pod uwagę mocne i słabe strony każdego uczestnika grupy tak, by móc odpowiednio przydzielić rolę dziecku. Ponadto każdy uczeń ma swój indywidualny wkład w pracę, przez co na swoim zadaniu chętnie się koncentruje.

5. Efekt pracy grupy przedstawiony na forum.

Ostateczny efekt pracy grupy jest jej chlubą i dumą. Dlaczego więc jej uczestnicy nie mogliby tego zaprezentować przed całą klasą? Uniemożliwiając uczniom „pokazanie się” i pochwalenie swoim działaniem wymagającym pracy każdego dziecka z osobna z pewnością nie wzmacniamy ich motywacji, ani nie wywołujemy chęci do angażowania się w kolejne zadania. Często sama możliwość zaprezentowania się oraz uznanie ze strony nauczyciela jest najlepszą oceną wywołującą w uczniu poczucie spełnienia. Uważam, że również porządek w kolejności prezentowania się grup daje uczniom poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa.

6. Zdolny aktywny, nieśmiały również.

Praca grupowa, umiejętnie prowadzona umożliwia dzieciom wykazanie się. Uczniowie wrażliwi, nieśmiali, którzy mają „mniejszą siłę przebicia” nie mają odwagi, by wykazać się na forum. Wolą żyć w cieniu bardziej aktywnych uczniów, gdyż wszelkiego typu próby wykazania się są dla nich ogromnym wyzwaniem i niestety stresogennym czynnikiem. Są również przypadki, że uczniowie wolą nie wykazywać się swoją wiedzą ze względu na możliwość bycia potraktowanym jak „kujon”, co ze względu na rozwój psychiczny dziecka wpływa na nie niekorzystnie. Dzieci potrzebują bowiem, szczególnie w okresie wczesnoszkolnym, akceptacji zarówno ze strony nauczyciela, jak również ze strony kolegów i koleżanek w klasie. Uczniowie zdolni mają więc szansę zaprezentowania się, a podczas pracy w grupie traktowani są jak nauczyciele wykazujący się wiedzą, a nie jak „kujoni”, ponieważ nie zwracają uwagi całej klasy, a jedynie swojej własnej grupy, która dzięki takim osobom może odnieść większy sukces. Dzieci wolniejsze, wymagające więcej czasu na rozwiązanie powierzonego im zadania, mają szansę na uznanie i zaprezentowanie swojej wiedzy. Uczniowie nieśmiali czują się swobodniej, a praca w grupie daje im poczucie akceptacji.

7. Praca w grupach wymaga zmiany ustawienia sali.

Wszelkie zasady przedstawione powyżej spełniają bardzo istotną rolę i są konieczne podczas przebiegu pracy grupowej. Równie istotne jest również ustawienie ławek w klasie. Przemyślane rozwiązanie ustawienia sali powinno mieć na względzie co uczniowie będą robić, jak pracować nad zadaniami. Ponadto należy pamiętać, że wszyscy uczniowie powinni dokładnie się słyszeć i widzieć, a także mieć łatwy dostęp do materiałów z których będą korzystać i wszelkich koniecznych podczas pracy materiałów. Należy również zapewnić dzieciom odpowiednią ilość miejsca do pracy. Jeżeli jest to praca, która nie wymaga pracy przy ławkach, to należy zawsze dokładnie przemyśleć ilość

niezbędnego miejsca, charakter zadania. W przeciwnym wypadku, zadanie chaotycznie prowadzone zniechęci uczniów do jego wykonywania.

Moje rozważania chciałabym poprzeć fragmentem scenariusza, (dołączam poniżej) który wykorzystałam na lekcji w kl. I SP nr6 w Koninie. Temat dnia brzmiał następująco: *Poznajemy lekturę- „Czarna owieczka” Jana Grabowskiego.*

Formy organizacyjne zajęć	Przebieg zajęć	Czas trw. (min.)	Uwagi, kierunki edukacji
zbiorowa zróżnicowana	7. Swobodne wypowiedzi na temat lektury sprawdzające znajomość tekstu. - mini-quiz „Złap owieczkę „Po” i odpowiedz” z wykorzystaniem rekwizytu budującego atmosferę (N rzuca owieczkę do dziecka, następnie prosi o wybór pytania z listy, po udzieleniu odpowiedzi U rzuca owieczkę do kolejnej osoby itd.)	10 min.	-pluszowa owieczka - zestaw pytań do mini- quizu
grupowa zróżnicowana	8. PRZERWA ŚRÓDLEKCYJNA - zabawa „Odnajdź swoją rodzinę” U- losują kartki, na których wypisane są nazwy zwierząt występujących w omawianym fragmencie lektury dotyczącym wydarzeń na podwórku. Ich zadaniem jest połączenie się w rodziny TYLKO przy użyciu gestów, ruchów i dźwięków charakterystycznych dla danego zwierzęcia.	5 min.	EDU. MOTOR.- ZDROW. - kartki z nazwami zwierząt
zbiorowa jednolita	U- odpowiadają na pytanie: jakie rodziny zwierząt odnaleźliśmy na podwórku? N- Proszę wszystkie dzieci o przejście na wykładzinę.		
zbiorowa jednolita	9. Czytanie fragmentu „Czarnej owieczki” ilustrującego wydarzenia na podwórku. N- Przypomnijmy sobie fragment naszej lektury ukazującej wydarzenia na podwórku. Zaraz odczytam ten fragment, ale najpierw proszę wszystkie dzieci, aby skupiły się uważnie i odpowiedziały na moje pytanie: <u>Jakie postacie możemy wyróżnić w tym fragmencie?</u> UWAGA! CISZA JAK W KINIE! SŁUCHAMY UWAŻNIE! (N wzorowo odczytuje fragment lektury, a następnie prosi uczniów o odpowiedzi na zadane wcześniej pytanie).	5-7 min.	EDU. JĘZ.- LITERACKA - „Czarna owieczka”

<p>zbiorowa jednolita</p> <p>grupowa zróżnicowana</p>	<p>10. Drama pt.: „Wydarzenia na podwórku” N- Za chwilę w grupach zastanowicie się nad pokazaniem scenki dotyczącej wydarzeń na podwórku, o których przed chwilą czytaliśmy. N- Przygotowałam dla Was kilka opasek, które będą potrzebne dla aktorów (Miś, Metka, kury i kogut Bielas, kaczki). N- Spójrzcie oto nasz scena. Przedstawia ona podwórko Metki i Misia. Tu jest płot, na którym siedzą wróble, a z tej strony mamy dom oraz fruujące koło niego motyle. N- Proszę abyście zajęli miejsca w grupach, w ławkach, podzielili się rolami i zastanowili się jak ma wyglądać wg Was ta scenka. (przykładowe odegranie jednostkowej roli przez nauczyciela) N- Gotową grupę poproszę o zgłoszenie się oraz odegranie ich ról na scenie.</p>	<p>15 min.</p>	<p>EDU. JEZ.- LITERACKA</p> <p>-papierowy płot z wróblami - papierowa chatka z motylami -opaski- maski</p>
---	---	----------------	--

Skupię się na aktywności, która w moim scenariuszu oznaczona została punktem 10. jako: Drama pt.: „Wydarzenia na podwórku”. Celowo oznaczyłam fragment mojej wypowiedzi czerwonym kolorem, gdyż po powyższych przemyśleniach doszłam do wniosku, że koniecznie muszę poprawić tę część.

Skoro uczniów należy nauczyć jak pracuje się w grupie, to należy w tym przypadku rozpocząć od przypomnienia Kodeksu pracy w grupie stworzonego odpowiednio wcześniej. Ponadto dzieci NIE MOGĄ SAME PODZIELIĆ SIĘ ROLAMI! Uważam, że wpływa to na jakość pracy. Po przeprowadzeniu lekcji uważam, że dzieci nie potrafią same sobie przyznać ról- na lekcji zapanował w tym momencie niepotrzebny chaos. Doszło nawet w pewnym momencie do płaczu, gdyż kilka dziewczynek w jednej grupie chciało grać tę samą rolę- Czarną Owieczkę. Zadaniem nauczyciela jest więc przydzielenie ról dzieciom w grupach dostosowując charakter roli do charakteru danego ucznia. Główna rola byłaby zbyt wielkim wyzwaniem dla bardzo nieśmiałego dziecka i mogłaby okazać się sytuacją lękową tak ogromną, że mogłoby wywołać to u niego poczucie wstydu i zamknięcie się w sobie. Można również pozwolić dzieciom wylosować role (nazwy na karteczkach, bądź losowanie już samych opasek

przedstawiających konkretne role). Uniknęłabym wtedy niepotrzebnej straty czasu na uspokajanie dzieci.

Następnym krokiem byłoby upewnienie wszystkich dzieci, że tylko dzięki wszystkim uczestnikom danej grupy może powieść się wykonanie zadania. Należy koniecznie utwierdzić uczniów w przekonaniu o niezbędności swej roli.

Ponadto kolejnym błędnym podejściem było pokazanie dzieciom przykładowej scenki przez nauczyciela. Po pierwsze nauczyciel nie może wcielić się w kilka ról jednocześnie, ponieważ może wprowadzić to wśród dzieci pewnego rodzaju zamęt. Po drugie pokazując wzór ograniczamy wyobraźnię dzieci i ich inwencję twórczą. Lepiej byłoby przed występami i odgrywaniem scenek omówić z dziećmi jak wygląda scena i jakie są możliwości jej odegrania, czyli jak mogą zachować się pojedyncze osoby.

Przed odgrywaniem scenek, uczniowie powinni mieć podane również zasady oceniania występów, czyli jak i za co będą promowani oraz co zostaje uwzględnione jako najważniejsze przy ocenie pracy grupy. Ponadto bardzo istotnym elementem jest podanie dzieciom kolejności występowania i prezentowania się. Da to dzieciom poczucie stabilności, a nauczycielowi uporządkowanie lekcji.

Spójrzmy jeszcze na pracę grupową pod kątem rozwiązywania krzyżówki oraz wykonywania jednej karty pracy przez grupę.

W przypadku krzyżówki praca grupowa jest praktycznie niemożliwa! Dzieci otrzymując ją nie będą miały jasnych ról podczas jej rozwiązywania. Jeżeliby pokusić się, że dziecko X rozwiązuje hasło 1. i 2., dziecko Y 3. i 4. „dziecko... itd., to nawet taki sposób nie zapewni nam spełniania zasad pracy w grupie. Po pierwsze do części dzieci karta pracy jest odwrócona tyłem, bo praca grupowa najczęściej kojarzy się z jedną kartką na stole przyznaną całej grupie. Po drugie owa kartka z krzyżówką najczęściej bezpańsko przetacza się po klasie, bo kto ją ma wziąć? Każdy ma sobie oderwać kawałek? Po trzecie, co jeżeli dziecko X zna rozwiązania tylko na hasła dziecka Y, a na swoje nie, a dziecko Y zna tylko

odpowiedzi na zadania dziecka X? Mają się zamienić w takim przypadku? To jest właśnie podstawowy błąd nauczycieli, często nawet tych z wieloletnim doświadczeniem w zawodzie. Jedna kartka na stoliku nie jest już formą pracy grupowej, ani nagminnie stosowana grupowa krzyżówka. Jeżeli już tak bardzo pragniemy ją zastosować i żadne inne rozwiązanie nie przychodzi nam do głowy to przynajmniej nich każde dziecko ma ją przed oczyma.

Uważam, że spojrzenie na pracę grupową pod kątem zagadnień przedstawionym przeze mnie z doświadczenia zdobytego zwłaszcza na praktykach, przez wielu nawet tych doświadczonych nauczycieli umożliwiłoby prawidłowy przebieg tej formy pracy i prawdziwie przynosiłoby korzyści zarówno dzieciom jak i nauczycielom.